

MEDEDELINGEN gedaan voor enige belanghebbenden te Koudum over een 7-jarig verblijf in Argentinië van KAREL, Jan en Jelle de HOOP¹. Onder de foto's van het originele verslag staat de tekst in enigszins gemoderniseerd Nederlands.

Door KAREL DE HOOP geschreven in 1896

MEDEDELINGEN gedaan voor eenige belanghebbenden te Koudum over een 7-jarig verblijf in Argentinië van KAREL, JAN en Jelle de HOOP.
door KAREL DE HOOP.

Kort na mijne terugkomst uit Argentinië heb ik op een avond aan belangstellenden het een en ander van mijne reis willen mededeelen; Ik wilde hun vertellen, hoe wij daar ons brood verdienden en eenige andere zaken meer, die meer of minder van de gewoonten en de leefwijze van ons, Koudumers verschilden.

Een onstandig verhaal daarvan te doen, geregeld en zoodat men er wat aan had, ging boven mijn krachten; ik heb toen t'plan opgevat om thuis nog eens over t'een en ander na te denken en mijn reis op papier te zetten; ik kon dan ten minste geregeld zeggen, wat ik te zeggen had.

Zoosls gij allen weet, werd voor 7 jaar eene kosteloze reisgelegenheid geopend naar Argentinië. Dat groote land is heel dun bevolkt; de Regeering wilde gaarne meer werkkrachten hebben en betaalde eene groote som aan eene Stoomvaart-Maatschappij, die daarvoor kosteloos landverhuizers moest vervoeren, die hoofdzakelijk werk zouden vinden op de zeer uitgestrekte en onontgonnen velden van Argentinië.

Met nog vele anderen uit Koudum werd ik als landverhuizer naar Argentinië" aangekomen. t'Was den 26 September 1889 dat wij ingescheept werden op t'stoomschip "Schiedam. 650 landverhuizers maakten de reis mede, het waren hoofdzakelijk Nederlanders, daaronder waren ook eenige Franschen en Duitschers.

Op onze reis deden wij de hoofdstad van Portugal: Lissabon even aan om nog eenige passagiers op te nemen. Toen ging 't in Zuidwestelijke richting over de Atlantische Oceaan, zonder in weken eenig land te zien, zonder eenige afwisseling dan de gewone drukte aan boord en dat bettekkende ook nog al iets, waar zooveel menschen bij elkaar zijn.

De eenige reis werd treurig afgebroken door een voorval, dat ons, menschen die nog niet veel gezien hadden, aandeed en dat ik niet gauw vergeten zal. t'Was mooi weer, midden op de Oceaan, dus overal water, nergens land. Een paar Duitschers boven op t'dek hadden een vrolijke bui, maakten grappen en zoo stoeiyende leunden zij zwaar tegen de verschansing, die zeker daar zeer zwak was, zoodat zij brak en de beide mannen in zee deed vallen. Dadelijk werd bij t'geroep: "een man over boord" alles in het werk gesteld om te redden, maar de boot had te veel snelheid; de redding bleek onmogelijk en wij zagen beiden, mannen in de kracht van hun leven wegzinken zonder iets te kunnen doen om te helpen.

Eindelijk na ruim 4 weken- kregen wij land in t'gezicht: t'was, zoo men ons zei, de kust van Brazilië, hooge bergen.

Kort daarna verloren wij de kust weer uit het oog: na 5 weken, dus in t'laatst van October zagen wij weer land: wij stoomden er op aan en spoedig zagen wij voor ons de stad Montevideo, de hoofdstad van URUGUAY, een land dat grenst aan Argentinië. Deze stad ligt aan de mond van een groote rivier, de Rio de la Plata: wij moesten om de hoofdstad van Argentinië te bereiken, deze rivier nog een eind opstroomen. De ontlading van goederen vorderde nog al wat tijd, voor wij onze reis konden vervolgen. Toen dit eindelijk gereed was, werd t'sein tot vertrekken gegeven: t'ging nu op t'eind van de lange reis. Wij zagen dan voor ons Buenos-Ayres, de hoofdstad van Argentinië, met 400.000 inwoners, dus even groot als Amsterdam. Uit de rivier stoomden wij de haven binnen: t'gezicht op de stad was prachtig, afschoon de stad van verre gezien niet veel verschilde van eene stad uit Nederland.

Na de ontscheping werden wij per tram vervoerd naar een groot gebouw, dat van rijkswegen bestemd is voor het herbergen van de landverhuizers: het draagt de naam Emigranten-hotel: iedere landverhuizer kan daar blijven, tot hij een vaste plaats heeft.

Het Emigranten-hotel te Buenos-Ayres is een groot rond gebouw met 2 verdiepingen, Het bevat groote slaapzalen en een groote eetzaal

De slaappzalen zijn voorzien van houten ledikanten: overal aan de muren boljetten, waarop in verschillende talen te lezen staat de voorwaarden, waaraan men zich in dat gebouw moet houden. Het geheel gaf geen aangename indruk, precies andersom, viesig en vol ongedierte. Zoo was het ook met het eten: bij afdelingen konden de landverhuizers in de eetzaal komen om hun portie daar te verorberen. Iedere landverhuizer was verplicht des avonds 8 uur in het hotel te zijn: het was het sluitingsuur.

De dagen die wij hier doorbrachten, gebruikten wij ook om de stad Buenos-Ayres te bezien; de gehele stad bleek voorzien te zijn van een volledig tramlijnnet. Een afstand van 1 uur gaans kon men met de tram afleggen voor 10 cents. De wagens werden getrokken door paarden. Overal was t'drukke en beweging: fabrieken waren er heel veel.

De bevolking, die in Argentinië thuis hoort, is zeer donker van kleur. In ons hotel konden wij dagelijks spreken met personen, die door t'rijk aangesteld zijn om de landverhuizers aan werk te helpen. Zij deden dienst als tusschenpersonen tusschen de landeigenaars, die emigranten op hunne landerijen wilden hebben om die te beploegen en te bouwen. t'Zijn menschen, die met alle talen overweg kunnen: zij ondervroegen een ieder naar zijn bedrijf, waar men liefst zou willen wonen enz.. Onze tusschenpersoon bracht ons in aanraking met een landeigenaar, met wie wij het eens werden over de voorwaarden. Die voorwaarden werdeb bij contract vastgesteld en wij kregen daarvan afschrift. Zij waren als volgt: wij moesten op de landerijen t'land ploegen, dan bezaaien met mais en weit. de ossen en de ploegen beschikte de eigenaar: van de oogst zou de helft voor ons zijn; wij moesten van die halve oogst na het jaar afbetalen ons eten en alles, wat wij in dat jaar noodig gehad hadden. Dat contract, dat er van was gemaakt, was in t'Spaansch gesteld.

Met 6 families aanvaardden wij de reis naar de landerijen, die wij aangenomen hadden te bebouwen, wij waren met 12 arbeiders sterk.

Hier begon dus al een verstrooing van ons; sommige onzer vrienden bleven namelijk in Buenos-Ayres.

Wij hadden, voor wij aan onze bestemming kwamen, een reisje voor ons waar wij hier in Nederland geene voorstelling van hebben. Eerst van Buenos-Ayres naar Rosario, een mooie stad: wij hadden om die stad te bereiken 11 uur moeten zitten in een spoortrein: als men weet, dat de treinen daar een afstand van 10 uur in 1 uur afleggen, dan blijkt die afstand te zijn 110 uur gaans.

In Rosario bleven wij weer in een emigranten-hotel, dat er uitzag haast gelijk als dat, wat wij verlaten hadden. Wij bleven er een dag om toen onze reis te vervolgen naar Villa-Maria, een zit van 8 uren in de trein; vervolgens ging de reis naar Villa-Mercedes, wat weer 9 uren ~~trein~~ treinen was. Hier kregen wij eene vertraging. Onze landheer zal ik maar zeggen, wachtte ons op en verzocht ons hier 5 dagen te wachten en ons verblijf op te slaan in het emigranten-hotel, dat daar was; de woningen die wij zouden betrekken, waren nog niet klaar, zoo vertelde hij; na 5 dagen wachten moesten wij vertrekken met de trein naar Washington, waar hij zijn karren met muilezels (bespannen) zoude heenzenden om ons af te halen.

Het stadje Villa-Mercedes, dat wij nu gelegendheid hadden te bezien, geleek in zijn voorkomen weinig op Buenos-Ayres en Rosario; het Nederlandsche uitzicht dat deze twee steden hebben, miste het geheel. De zeer wijde straten waren ongeplaveid; de huizen waren wel van steen, maar de kalk ontbrak; in de plaats daarvan waf paardemest gebruikt. In de huizen was geen zolder; boven zich bemekkte men het dak, gemaakt van latten met balken.

Na 5 dagen pakten wij ons met onze begage in den trein, die naar Washington vertrok, waar wij na 20 uren aankwamen. De naam Washington

die ons deed denken aan een stad, bleek niets anders te wezen dan een station en een paar huizen.

Onze karren waren nog niet aangekomen en wij moesten onze toevlucht zoeken in een bij het station gebouwde loods. Deze verblijfplaats diende ons twee nachten en een dag als zoodanig; toen kwamen onze karren aan, die getrokken werden door muilezels. Voor iedere kar waren 7 muilezels gespannen; om die te vervangen, diende loslopenden, zoodat onze geleide bestond uit 50 muilezels. Een capitas of onderbaas te paard regelde de beweging. Wij kwamen langzaam vooruit, t'ging niet harder dan loopen; na zes uren bereikten wij een stadje, waar wij vernachten. De volgende morgen weer vroeg op reis; t'ging terrein dat wij overtrokken, was min of meer heuvelachtig; de volgende nacht werd doorgebracht onder den blooten hemel; huizen hadden wij des daags nergens kunnen ontdekken. De muilezels werden afgespannen en losgelaten; t'was de volgende morgen een heele toer voor de drijvers om ze weer te krijgen. Na nog een dag zoo gereisd en een nacht zoo geslapen te hebben, kwamen wij des middags aan op de plaats onzer bestemming. Voor ons stonden onze woningen, die, zonder dak, geen aardige indruk op ons maakten; dit werd er niet beter op, toen wij het binnenste bekeken. Er waren twee huizen, ieder met twee kamers en zooals ik zei, was de bloote hemel het dak. De vloer was modder.

Onze landheer woonde te Buenos-Ayres; zijn vertegenwoordiger, de capitas, woonde in een huis, een eind van ons vandaan, ook was er op eenige afstand een steenfabriek, door onze landheer gebouwd om daar staan te maken voor de huizen, die hij op zijn grond wilde laten bouwen; hij wilde namentlijk meer landverhuizers naar zijn grond laten trekken om die te ontginnen. Het grondgebied was eene oppervlakte van 25 uren gaans in de lengte en ook in de breedte, wij zouden ~~zoodanig~~ t'dus een provincie kunnen noemen.

t'gebrek of liever t'genis van dak verschafte ons een aardige eerste nacht. Wij hadden onze begaasde van de karren geladen en naar binnen gebracht. Aan slapen viel niet te denken. Een hevige plasregen, zooals men zich die hier niet kan voorstellen, ontlastte zich uit de donkere lucht. De geheele ontrek stond onder water; t'eater stond de volgende morgen een halve voet hoog. Hoe het er met ons dakloos verblijf uitzag, laat ik U raden; alles dreef en dit weertje bezorgde ons allen een ongesteldheid, die een paar dagen duurde. Die plasregens komen alleen voor in de maand November, t'andere gedeelte van t'jaar valt er geen regen en het is dan zeer draag, zoodat de grond om zoo te zeggen ijzerhard is. Dit laatste bleek ons spoedig. Ons was als arbeidsveld aangewezen een oppervlakte van 60 bunders; wij moesten dit eerst ploegen; nadat onze ongesteldheid geweken was, begonnen wij met de werkzaamheden. De ijzerharde grond bleek sterker dan de scherpe ploegijzers, voor en na braken de ijzers; t'was een nuttelooze arbeid, die wij trachten door aanhouden tot een goed einde te brengen, maar het was vergeef. Wij moesten het opgeven. De onderbaas of papitas gelastte ons toen een in de nabijheid staand bosch te rooien; wij moesten het hout met de karren vervoeren naar de steenfabriek, waar het hout in de ovens verbrandt werd. Ons vorig contract verviel dus, wij verdienden zoo wat 3 gld. in de week en hadden vleesch en mais vrij. De mais is hier het gewone eten; eerst wordt zij gepeld, vervolgens gekookt, voor het eten werd zij ruim met bouillon overgoten. Het vleesch was gemakkelijk machtig te worden. 200.000 runders ongeveer graasden op de landen of op t'gebied van onzen landheer, t'was een kleinigheid om met de lasso een van hen te krijgen, wat dan ook geregeld door de capitas werd gedaan, als t'vleesch op was.

Het beviel ons hier niet meer; mijn broer, die als ik ongetrouwd was, wilden weg, terwijl de anderen besloten bij de steenfabriek werkzaam te blijven. De onderbaas verzette zich ten sterkste tegen ons plan.

ja hij dreigde zelfs ons neer te zullen schieten, wanneer wij het waagden weg te gaan. Niettegenstaande zijn dreigen, zetten wij ons plan door en te voet kwamen wij te Villa-Mercedes aan, de plaats, waar wij reeds op de heenreis 5 dagen hadden moeten vertoeven. Hier kregen wij werk bij een spoorweg die aangelegd werd en kwamen in de kost bij Sjoerd Postma, die ook aan de lijn werkzaam was. Zoekende om wat beters gingen wij naar de stad Mendoza, waar wij weer een paar maanden huis-hielden en met ploegen, behalve de vrije kost 3 gld per week verdien-den.

Na nog een plaats voor opperman gespeeld te hebben, kwamen wij bij een landeigenaar, die 500 Hollandsche runderen bezat, wij moetsen s'mor-gens om 4 uur beginnen te melken, wat eerst om 10 uur eindigde. Deze koeien werden eenmaal daags gemolken. Acht uur daags liepen de kalvers er bij. De melk werd verkocht, het overblijvende was bestemd om tot boter en kaas verwerkt te worden. Het land was hier zeer vruchtbaar en de koeien gaven zeer veel melk. Hier hielden wij het een halfjaar uit, toen wij beloten weer een andere kans te wagen.

Onze verdienst was in de laatste tijd vrij wel altijd hetzelfde, op de laatstgenoemde boerderij was het weer 15 pesos of guldens per maand boven de kost, die hoofdzakelijk bestond uit vleesch en mais, die gebruikt werd, zooals ik zoo straks al gezegd heb. Met ons ging het ook al, alle verandering is geen verbetering. In Villa-Maria geen werk, ver-der altijd voesteerdende kwamen wij te Rosario. Onderweg hadden wij ge-brek aan alles, de honger die wij leden was t'moeilijkste te verdragen.

In Rosario besboten wij onze kleeven te verpanden; eenmaal tech ver-wachten wij het weer ruimer te zullen krijgen, met de tijd zou t'wel weer in te lossen zijn.

Eindelijk kregen wij werk te Rio quart, ik als opperman bij t'bou-wen van nieuwe huizen. Na een paar maanden trok ik weer verder op en kreeg werk te Villa-Mercedes. Het was weer landwerk, ploegen, eggen enz. met een verdienste van 20 peso's in de maand boven de kost, dus wat ruimer als het geweest was.

Verwachtende, dat mijn broer, ik bedoel hier mijn getrouwde broer, die ik achter gelaten had bij de steenfabriek, waar ik eerst werk ge-vonde had, wel te Washington zou wonen, ging ik, toen ik wat ~~reis~~reis-geld oververdiend had, daarheen; mijn broer werkte daar bij een landeigenaar die op zijn landen mais, weite enz. liet verbouwen. De gerredschappen, waarmede het werk hier gedaan wordt, waren uitstekend; het is alles fabriek uit Engeland, dat hier ingevoerd wordt. Dorschmachines ~~enkele~~ die door stoom gedreven worden, machines om het stroo te snijden en te binden. Juist bij mijne aankomst had mijn broer een gevoelig verlies geleden; de oogst, hoofdzakelijk bestaande uit weite, was verbrandt teg-gevolge van vonken, die uit de dorschmachine vlogen; er was voor onge-veer 4000 peso's aan waarde verbrand en mijn broer was volgens contrac-voor de helft mede-eigenaar. Het gevolg was een twist tusschen de land-heer en de arbeiders, die hem verlieten om op een afstand van twee uur werk te vinden bij een anderen landheer. Ik trok met mijn broer en twee andere families er heen en wij namen van den nieuwen landheer aan een oppervlakte van 240 bunders te ploegen, te bezaaien met mais enz. tegen een vergoeding van 2,50 gld per dag. Vijf maanden waren wij be-zig; het werk was af en het geld verdiend zou ik zeggen; toen wij ons ge-geld kwamen vragen, was de heer op reits zonder te zeggen hoe lang hij weg bleef. De onderbaas van hem verklaarde ons, dat hij nu ophield met ons van het noodige eten te voorzien, zijn heer had hem niets daarvan gezegd. Wij wenden ons tot de rechterlijke macht, die ons aanraadde maar te wachten, altijd wachten, wat zonder eten voor ons natuurlijk niet te doen viel. Wij besloten dus maar weg te trekken, ongeveer 250 gulden in de steek latende. Wij gingen naar de provincie Buenos-Ayres, de dicht,

bevolkte provincie van t'land. De grond is daar vruchtbaarder dan in t'binnenland en is er meer verdeeld, het land heeft meer eigenaars.

Mijn getrouwde broer slaagde er in tuinman te worden bij een heer. Ik kwam weer op het land bij het dorschen van wet. Dit geschiedde met de machine. Bij ledere machine behooren 20 man, die zich bezig houden met het opgooien der schoven, het dichtdoen der zakken enz. verder diende men het water voor de machine met karren te halen.

De weit wordt hier gezaaid in Juli, het maaien begint in Decembe en eerst in April is de oogst geëindigd. De mais zaait men in October men plukt ze in April, Mei en Juni. Ook worden in deze provincie aardappelen, boontjes en erwten verbouwd. De verdienst is vrij geregeld f2,50 per dag in de oogsttijd.

Junin

Eindelijk, t'was in 1892, dus voor 4 jaar, kwam ik in de stad Junin 10 uren verder het land in, in een fabriek, waar locomotieven gerepareerd worden. Nieuwe Locomotieven komen, zooals alle machinerieën, uit Engeland. Op onze fabriek, waar ik 4 jaar gewerkt heb, waren bij mijn komst 300 man, nu 560 man aan t'werk. Eerst 2 peso later 3 peso's was het geld, dat ik per dag verdiende met machines schoon te maken en andere diensten.

In April van dit jaar hoorde ik, dat er meerdere malen gelegendheid was kosteloos de reis te maken naar Holland; Ik deed er onderzoek naar en de gevolgen van dit onderzoek waren, dat ik mij verhuurde op een stoomboot, die bestemd was naar Hamburg in Duitschland. De boot vervoerde benevens andere vracht 2000 schapen naar Europa om geslacht te worden: Ik diende te zorgen voor de voeding van een gedeelte van die schapen. Deze beestjes kosten in Argentinië ongeveer f3,- er zit dus nog al een aardige winst op.

Over het algemeen is het vee in Argentinië goedkoop: een jonge os of koe kost f30,- een paard ongeveer f40,- een schappf3,- enz..

Na al wat ik gezegd heb, dit nog: Argentinië is naar mijn inzien een land, dat voor de landbouwers wel een toekomst heeft.

Inlandsche oorlogen deden in 1890 en in 1894 veel kwaad, maar wanneer eens het land een bestuur heeft, dat de zaken kalm weet te leiden dan kan de landbouw er tot grooten bloei komen.

Het land is over het algemeen vruchtbaar en het klimaat gezond.

De landverhuizing heeft nu al uitgewerkt, dat er koren uitgevoerd wordt, voo 19 jaar was er nog groote invoer.

Is voor handwerkslui de toekomst er zoo goed niet, toch kan het best de vergelijking met Nederland doorstaan.

In de provincie Buenos-Ayres verdient:

een timmerman 30 a 45 cents per uur.

een smid 40 a 65 cents per uur.

een verver 30 a 45 cents per uur.

Ook het schoenmakersvak levert er een goed bestaan op.

De Spaansche taal is en blijft een groot struikelblok.

Ik voor mij reken dus, dat Argentinië in alle opzichten beter is dan Friesland, voorle voor hem, die op het land moet werken.

MEDEDELINGEN gedaan voor enige belanghebbenden te Koudum over een 7-jarig verblijf in Argentinië van KAREL, Jan en Jelle de HOOP.

Door KAREL DE HOOP geschreven in 1896

Kort na mijn terugkomst uit Argentinië wilde ik op een avond aan belangstellenden het een en ander van mijn reis meedelen. Ik wilde hun vertellen, hoe wij daar ons brood verdienden en nog een paar dingen, die anders waren dan bij ons in Koudum. Ik slaagde er niet in om een uitgebreid verhaal te vertellen. Ik heb toen het plan opgevat om thuis nog eens over het een en ander na te denken en mijn reis op papier te zetten. Ik kon op die manier rustig zeggen wat ik te zeggen had.

Zoals iedereen weet, kwam er zeven jaar geleden een gratis reismogelijkheid naar Argentinië². Dat grote land is heel dun bevolkt en de regering daar wilde graag meer werkkrachten hebben. Dus betaalde de Argentijnse regering veel geld aan een stoomvaartmaatschappij, die daarvoor gratis landverhuizers moest vervoeren. De emigranten zouden voornamelijk werk vinden op de zeer uitgestrekte en onontgonnen velden van Argentinië.

Met nog veel anderen uit Koudum werd ik als landverhuizer naar Argentinië aangenomen. Het was op 25 september 1889³ dat wij ingescheept werden op het stoomschip Schiedam. 650 landverhuizers maakten deze reis, voornamelijk Nederlanders, maar ook enkele Fransen en Duitsers.

Op onze reis deden wij de hoofdstad van Portugal, Lissabon, even aan om nog enkele passagiers op te nemen. Toen ging het in zuidwestelijke richting over de Atlantische Oceaan, zonder in weken enig land te zien, zonder enige afwisseling, behalve de gewone drukte aan boord. Dat betekent nogal wat, al er zoveel mensen bij elkaar zijn.

De eentonige reis werd treurig onderbroken door een voorval, dat ons - mensen die nog niet veel meegemaakt hadden - hevig aangreep en dat ik niet gauw vergeten zal. Het was mooi weer, midden op de oceaan, dus overal water, nergens land. Een paar Duitsers boven op het dek hadden een vrolijke bui, maakten grappen en al stoeiende leunden zij tegen de reling. Die moet daar zeer zwak geweest zijn, want de reling brak en beide mannen vielen in zee. Meteen werd bij het geroep 'man overboord' alles in het werk gesteld om ze te redden, maar de boot had te veel snelheid. De redding bleek onmogelijk en wij zagen de twee mannen, in de kracht van hun leven, wegzinken zonder iets te kunnen doen om te helpen.

Na ruim vier weken kregen wij eindelijk land in zicht. Het was, zo zei men ons, de kust van Brazilië, met hoge bergen. Kort daarna verloren wij de kust weer uit het oog. Na vijf weken, dus eind oktober, zagen wij weer land. Wij stoomden erop aan en spoedig zagen wij voor ons de stad Montevideo, de hoofdstad van Uruguay, een land dat grenst aan Argentinië. Deze stad ligt aan de mond van een grote rivier, de Rio de la Plata. Om de hoofdstad van Argentinië te bereiken moesten wij deze rivier nog een eind opstomen. Het uitladen van goederen nam nogal wat tijd voordat wij onze reis konden vervolgen. Toen dit eindelijk klaar was, werd het sein tot vertrek gegeven.

Zo kwamen we bijna aan het eind van de lange reis. Wij zagen Buenos Aires⁴ voor ons, de hoofdstad van Argentinië, met 400.000 inwoners, dus even groot als Amsterdam. Vanaf de rivier stoomden wij de haven binnen. Het gezicht op de stad was prachtig, hoewel de stad van veraf gezien niet veel verschilde van een stad uit Nederland. Na de ontscheping werden wij per tram vervoerd naar een groot gebouw, dat van rijkswege bestemd is voor het herbergen van de landverhuizers. Het draagt de naam 'Emigrantenhotel' en iedere landverhuizer kan daar blijven tot hij een vaste plaats heeft.

Het Emigrantenhotel te Buenos Aires is een groot rond gebouw met twee verdiepingen. Het bevat grote slaapzalen en een grote eetzaal. De slaapzalen zijn voorzien van houten ledikanten. Overal aan

de muren hangen affiches, waarop in verschillende talen de voorwaarden staan, waaraan men zich in het gebouw moet houden. Het gaf geen aangename indruk, integendeel, het was smerig en vol ongedierte. Zo was het ook met het eten: groepsgewijs konden de landverhuizers in de eetzaal komen om hun portie daar te verorberen. Iedere landverhuizer was verplicht 's avonds om 8 uur in het hotel te zijn, dat was het sluitingsuur.

De dagen die wij hier doorbrachten, gebruikten wij ook om Buenos Aires te bekijken; de stad bleek een volledig tramlijnnet te hebben. Een afstand van een uur lopen kon men met de tram afleggen voor 10 cent. De wagens werden getrokken door paarden. Overal was er drukte en beweging. Ook waren er veel fabrieken.

De oorspronkelijke bevolking van Argentinië is zeer donker van kleur. In ons hotel konden wij dagelijks spreken met mensen die door het rijk aangesteld zijn om landverhuizers aan werk te helpen. Zij deden dienst als tussenpersonen voor de landeigenaren die emigranten op hun landerijen wilden hebben om die te ploegen en te bebouwen. Het zijn mensen die hun talen spreken. Ze ondervroegen iedereen naar zijn beroep, waar men liefst zou willen wonen, enz.

Onze tussenpersoon bracht ons in aanraking met een landeigenaar met wie wij het eens werden over de voorwaarden. Die voorwaarden werden per contract vastgesteld en wij kregen daarvan een afschrift, in het Spaans. Die voorwaarden waren: wij moesten op de landerijen het land ploegen en daarna inzaaien met mais en tarwe. De eigenaar zorgde voor de ossen en de ploegen. Van de oogst zou de helft voor ons zijn. Als het jaar voorbij was, moesten we van die halve oogst ons eten afbetalen, plus alles wat wij in dat jaar nodig gehad hadden.

Met zes families aanvaardden wij de reis naar de landerijen, die wij zouden bewerken, wij waren met 12 arbeiders sterk. Hier begon onze groep dus al uit elkaar te vallen; sommige vrienden bleven namelijk in Buenos Aires. Wij hadden om op onze bestemming te komen een reis voor de boeg waar wij hier in Nederland geen voorstelling van hebben.

Eerst gingen van Buenos Aires naar Rosario, een mooie stad. Dat was een reis van 11 uur in een spoortrein⁵. Als men weet dat de treinen daar een afstand van tien uur in één uur afleggen, dan blijkt die afstand dus 110 uur lopen te zijn. In Rosario verbleven wij weer in een Emigrantenhotel, dat er bijna net zo uitzag als in Buenos Aires. Wij bleven er een dag, om toen onze reis te vervolgen naar Villa Maria, een rit van acht uur in de trein⁶. Vervolgens ging de reis naar Villa Mercedes, nog eens negen uur treinen⁷.

Hier kregen wij vertraging. Onze landheer wachtte ons op en verzocht ons hier vijf dagen te wachten, alweer in een Emigrantenhotel. Hij zei dat onze woningen nog niet klaar waren. Na vijf dagen moesten wij met de trein naar Washington, waar hij zijn karren met muilezels (bespannen) naar toe zou sturen om ons op te halen.

Het stadje Villa Mercedes dat wij nu konden bekijken, leek weinig op Buenos Aires en Rosario. Het miste totaal het Nederlandse uiterlijk dat deze twee steden hebben. De zeer wijde straten waren ongeplaveid. De huizen waren wel van steen, maar de kalk ontbrak. In plaats daarvan was paardenmest gebruikt. In de huizen was geen zolder, je zag boven je direct het dak, gemaakt van latten met balken.

Na vijf dagen gingen wij met onze bagage in de trein die naar Washington vertrok. Daar kwamen wij na twintig uur aan⁸. Washington, waarvan de naam ons deed denken aan een stad, bleek niets anders te zijn dan een station en een paar huizen. Onze karren waren nog niet aangekomen en wij moesten onze toevlucht zoeken in een bij het station gebouwde loods. Daar verbleven we twee nachten en een dag. Toen kwamen onze karren aan, die getrokken werden door muilezels.

Voor iedere kar waren zeven muilezels gespannen. Om die te vervangen waren er ook loslopende muilezels, zodat vijftig muilezels ons vergezelden. Een capitas of onderbaas te paard regelde de beweging. Wij kwamen langzaam vooruit, het ging niet harder dan lopen. Na zes uur bereikten wij een stadje, waar wij overnachtten. De volgende morgen weer vroeg op reis. Het terrein waar we over trokken was min of meer heuvelachtig.

De volgende nacht werd onder de blote hemel doorgebracht. Huizen hadden wij overdag nergens kunnen ontdekken. De muilezels werden uitgespannen en losgelaten. Het was de volgende morgen een hele toer voor de bestuurders om ze weer te pakken te krijgen. Na nog een dag zo gereisd en een nacht zo geslapen te hebben, kwamen wij 's middags op onze plaats van bestemming. Voor ons stonden onze woningen, die, zonder dak, nogal tegenvielen. Dit werd er niet beter op toen wij de binnenkant bekeken. Er waren twee huizen, ieder met twee kamers en zoals ik zei, was de blote hemel ons dak. De vloer was modder.

Onze landheer woonde in Buenos Aires. Zijn vertegenwoordiger, de capitas, woonde in een huis een eind bij ons vandaan. Ook was er op enige afstand een steenfabriek, door onze landheer gebouwd om ter plekke steen te maken voor de huizen die hij op zijn grond wilde laten bouwen. Hij wilde namelijk meer landverhuizers naar zijn grond laten trekken om die te ontginnen. Het grondgebied was een oppervlakte van 25 uur lopen in de lengte en ook in de breedte. Wij zouden dat dus een provincie kunnen noemen.

Het gemis van een dak verschaftte ons een aardige eerste nacht. Wij hadden onze bagage van de karren geladen en naar binnen gebracht. Aan slapen viel niet te denken. Een hevige regen, zoals men zich hier niet kan voorstellen, kwam uit de donkere lucht vallen. Het hele terrein stond onder water. Het water stond de volgende morgen meer dan tien centimeter hoog. Hoe het er met ons dakloos verblijf uitzag, is wel voor te stellen: alles dreef en dit weer maakte iedereen ziek, wat wel een paar dagen duurde.

Die plasregens komen alleen voor in de maand november, de rest van het jaar valt er geen regen. Het is dan zeer droog, zodat de grond keihard is. Dat laatste bleek ons spoedig. Wij kregen een oppervlakte van 60 hectare te bewerken. Wij moesten dit eerst ploegen. Nadat we hersteld waren, begonnen wij met de werkzaamheden. De keiharde grond bleek sterker dan de scherpe ploegijzers, de een na de andere ploegijzer brak. Het werk was niet te doen, hoewel we door bleven gaan om het tot een goed einde te brengen. Dat was tevergeefs, we moesten het opgeven.

Van de onderbaas (capitas) moesten we toen een bos in de buurt rooien. We moesten het hout met de karren vervoeren naar de steenfabriek, waar het hout in de ovens verbrand werd. Ons vorig contract verviel dus en wij verdienden ongeveer drie gulden in de week en gratis vlees en mais. Mais is hier het gewone eten. Eerst wordt die gepeld, dan gekookt. Voor het eten wordt de mais ruim met bouillon overgoten. Aan vlees was gemakkelijk te komen. Ongeveer 200.000 runderen graasden op het land van onze landheer. Het was een kleinigheid om met de lasso een van de runderen te vangen. Dat werd dan ook geregeld door de capitas gedaan als het vlees op was.

Het beviel ons hier⁹ niet meer. Mijn broer en ik, beiden ongetrouwd, wilden weg, terwijl de anderen besloten bij de steenfabriek te blijven werken. De onderbaas verzette zich hevig tegen ons vertrek. Hij dreigde zelfs ons te zullen neerschieten, als wij het waagden weg te gaan. Ondanks zijn dreigementen zetten wij ons plan door. Lopend kwamen wij in Villa Mercedes, de plaats waar wij al op de heenreis vijf dagen hadden moeten vertoeven.

Hier kregen wij werk bij een spoorweg die aangelegd werd en kwamen wij in de kost bij Sjoerd Postma, die ook aan de lijn werkzaam was. Zoekend naar wat beters gingen wij naar de stad

Mendoza¹⁰, waar wij weer een paar maanden verbleven. Met ploegen, verdienden we drie gulden per week plus vrije kost.

Na nog op een plaats voor opperman gespeeld te hebben, kwamen wij bij een landeigenaar die 500 Hollandse runderen bezat. Wij moesten 's morgens om vier uur beginnen te melken, wat tot tien uur duurde. Deze koeien werden een keer per dag gemolken. Acht uur per dag liepen de kalveren bij de koeien. De melk werd verkocht, wat overbleef werd tot boter en kaas verwerkt. Het land was hier zeer vruchtbaar en de koeien gaven zeer veel melk. Hier hielden wij het een half jaar uit. Toen besloten wij weer een andere kans te wagen.

Ons loon was in de laatste tijd vrijwel altijd hetzelfde. Op de laatstgenoemde boerderij was het weer 15 peso's of guldens per maand plus de kost, die hoofdzakelijk bestond uit vlees en mais, die gebruikt werd, zoals ik net al gezegd heb. We hadden het niet gemakkelijk, niet elke verandering is een verbetering. In Villa Maria kregen we geen werk en verder lopende kwamen wij in Rosario¹¹. Onderweg hadden wij gebrek aan alles, de honger die wij leden was het moeilijkst te verdragen. In Rosario besloten we onze kleren te verpanden. We verwachtten het wel weer ruimer te zullen krijgen, zodat we het mettertijd wel weer konden aflossen.

Eindelijk kregen wij werk in Rio Quart¹², ik als opperman bij het bouwen van nieuwe huizen. Na een paar maanden trok ik weer verder en kreeg werk in Villa Mercedes¹³. Het was weer landwerk, ploegen, eggen enzovoort, met een verdienste van 20 peso's in de maand plus de kost, dus wat ruimer dan eerder.

Ik verwachten dat mijn getrouwde broer, die ik achtergelaten had bij de steenfabriek, wel in Washington zou wonen¹⁴. Toen ik wat reisgeld gespaard had, ging ik erheen. Mijn broer werkte daar bij een landeigenaar die mais, tarwe, enzovoort liet verbouwen. De gereedschappen waarmee het werk daar gedaan wordt, waren uitstekend. Allemaal gemaakt in Engeland en ingevoerd in Argentinië: dorsmachines, door stoom aangedreven, en machines om het stro te snijden en te binden.

Toen ik aankwam, had mijn broer een gevoelig verlies geleden. De oogst, hoofdzakelijk tarwe, was verbrand ten gevolge van vonken die uit de dorsmachine vlogen. Er was voor ongeveer 4000 peso's aan waarde verbrand en mijn broer was volgens contract voor de helft mede-eigenaar. Het gevolg was een ruzie tussen de landheer en de arbeiders die hem verlieten om twee uur verder werk te vinden bij een andere landheer.

Ik trok er met mijn broer en twee andere families heen en wij namen van de nieuwen landheer de opdracht aan om een oppervlakte van 240 hectare te ploegen, in te zaaien met mais enzovoort, tegen een vergoeding van 2,50 gulden per dag. Vijf maanden waren wij bezig: het werk was af en het geld verdiend, zou ik zeggen. Maar toen wij ons geld kwamen vragen, was de landheer op reis zonder te zeggen hoelang hij wegbleef.

De onderbaas van hem verklaarde ons dat hij nu stopte met om ons van het nodige eten te voorzien, zijn heer had hem daar niets over gezegd. Wij wendden ons tot de rechterlijke macht, die ons aanraadde maar te wachten. Altijd maar wachten, wat voor ons zonder eten natuurlijk niet te doen was. We besloten dus maar weg te trekken, hoewel we daarmee ongeveer 250 gulden in de steek lieten.

Wij gingen naar de provincie Buenos Aires¹⁵, de dichtstbevolkte provincie van het land. De grond is daar vruchtbaarder dan in het binnenland en is meer verdeeld, het land heeft meer eigenaren. Mijn getrouwde broer slaagde erin tuinman te worden bij een heer. Ik kwam weer op het land terecht bij het dorsen van tarwe. Dat gebeurde met een machine. Bij iedere machine werken twintig man, die

zich bezighouden met het opgooien van schoven, het dichtdoen van de zakken enzovoort. Verder moest er met karren water voor de machine gehaald worden.

De tarwe wordt hier gezaaid in juli, het maaien begint in december en pas in april is de oogst helemaal binnen. De mais zaait men in oktober en men plukt die in april, mei en juni. Ook worden in deze provincie aardappelen, boontjes en erwten verbouwd. Het loon is vrij constant f2,50 per dag in de oogsttijd.

Ten slotte kwam ik in 1892, dus vier jaar geleden, in de stad Junin¹⁶, tien uur verder het land in, in een fabriek waar locomotieven gerepareerd worden. Nieuwe locomotieven komen, zoals alle machinerieën, uit Engeland. Op onze fabriek, waar ik vier jaar gewerkt heb, waren bij mijn komst 300 man, inmiddels 560 man aan het werk. Eerst 2 peso's, later 3 peso's was het geld dat ik per dag verdiende met het schoonmaken van machines en andere diensten.

In april van dit jaar hoorde ik, dat er meerdere malen gelegenheid was om kosteloos de reis te maken naar Holland. Ik deed er onderzoek naar en de uitkomst was dat ik mij verhuurde op een stoomboot die bestemd was voor Hamburg in Duitsland.

Naast andere vracht vervoerde de boot 2000 schapen naar Europa om geslacht te worden. Ik moest zorgen voor het voederen van een gedeelte van die schapen. Deze beestjes kosten in Argentinië ongeveer f3,- er zit dus best een aardige winst op. Over het algemeen is het vee in Argentinië goedkoop: een jonge os of koe kost 30 gulden, een paard ongeveer 40 gulden, een schaap 3 gulden, enzovoort.

Na alles wat ik gezegd heb nog dit: Argentinië is mijns inziens een land waar landbouwers wel een toekomst hebben. Binnenlandse oorlogen deden in 1890 en 1894 veel kwaad, maar wanneer het land weer een regering heeft die de zaken kalm weet te leiden, dan kan de landbouw er tot grote bloei komen. Het land is over het algemeen vruchtbaar en het klimaat gezond.

De landverhuizing heeft nu al bewerkstelligt dat er koren uitgevoerd wordt, 19 jaar geleden moest dat nog in grote hoeveelheden ingevoerd worden. Voor handwerkslui is de toekomst minder groot, maar op dat gebied kan het toch de vergelijking met Nederland doorstaan.

In de provincie Buenos-Aires verdient

een timmerman   30 à 45 cent per uur.

een smid   40 à 65 cent per uur.

een verver   30 à 45 cent per uur.

Ook het schoenmakersvak levert er een goed bestaan op.

De Spaanse taal is en blijft een groot struikelblok. Mijn conclusie is toch dat Argentinië in alle opzichten beter is dan Friesland, vooral voor iemand die op het land moet werken.

---

¹ Het origineel van dit verslag bevindt zich in het gemeentearchief van Súdwest-Fryslân (De Tiid in Bolsward).

² Meer informatie hierover op de pagina 'Emigratie van Koudumers naar Argentinië eind 19e eeuw'

³ Karel de Hoop schrijft hier 26 september, maar dat zal 25 september zijn, want op die datum vertrok de ss Schiedam uit Amsterdam.

⁴ De ss Schiedam arriveerde op 30 oktober 1889 in Buenos Aires.

⁵ De treinreis van Buenos Aires naar Rosario, een afstand van zo'n 300 kilometer naar het noordwesten, kan tegenwoordig in 6 uur. Rosario ligt aan de oever van de rivier de Paraná die de grens vormt met Uruguay.

⁶ De treinreis van Rosario naar Villa Maria, een afstand van krap 300 kilometer, kan tegenwoordig in 4½ uur

⁷ De treinreis van Villa Maria naar Villa Mercedes, een afstand van zo'n 300 kilometer, kan tegenwoordig in 6½ uur

---

⁸ Deze reis is niet helemaal duidelijk. Het meest voor de hand liggende Washington ligt op een kleine 100 kilometer van Villa Mercedes, dat is een 20 uur lopen en niet 20 uur treinen. Een paar maanden later gaan Karel en zijn broer Jan dan ook weer lopend naar Villa Mercedes.

⁹ Op welke plaats dat (in de buurt van Washington?) precies geweest is, is onbekend.

¹⁰ Niet helemaal duidelijk is of dat de tegenwoordige wijnhoofdstad Mendoza is. Dat ligt ruim 350 kilometer ten westen van Villa Mercedes. Daar was overigens ook Koudumer Wouter Wouters terechtgekomen (zie de pagina Emigratie van het gezin van Wouter Wouters naar Argentinië). Maar van Mendoza naar Villa Maria, de plaats waar Karel en Jan de Hoop na een jaartje en enkele tussenstops terecht komen, is bijna 1000 kilometer!

¹¹ Van Villa Maria naar Rosario is ruim 250 kilometer naar het oosten, bij de grens met Uruguay.

¹² Rio Cuarto ligt weer 400 kilometer ten westen van Rosario.

¹³ Villa Mercedes ligt ruim 200 kilometer ten zuidwesten van Rio Cuarto. Het lijkt erop dat Karel de Hoop tot en met Rio Cuarto samen met zijn jongere broer Jan door Argentinië trok om werk te vinden. Vanaf daar lijkt Karel zonder broer Jan verder te gaan.

¹⁴ Washington ligt nog geen 100 kilometer ten zuidoosten van Villa Mercedes.

¹⁵ De grens van de provincie Buenos Aires ligt zo'n 300 kilometer ten oosten van het plaatsje Washington. Maar wie weet trok Karel wel, met zijn getrouwde broer Jelle en diens vrouw naar Chacabuco, waar meer Nederlanders terecht waren gekomen, Koudumer Wouter Wouters bijvoorbeeld. Chacabuco ligt ruim 200 kilometer ten oosten van Buenos Aires.

¹⁶ Junin ligt 50 kilometer ten westen van Chacabuco, wat overeenkomt met 10 uur lopen. Karel schrijft over 'ik' en niet over 'wij'. Maar mogelijk ging toch ook Jelle de Hoop en diens vrouw mee naar Junin. In ieder geval woonde Jelle de Hoop met zijn vrouw in 1896 in Junin (zie hierboven).